

Ahhoz, hogy pontosan tudja a remélhető olvasó, hogy jelen írat kiknek az árulásáról is fog szólni, jó kiindulópontnak tetszik Konrád-Szelényi *Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz* című, a maga idejében nagyon híres könyve, amely minden problematikussága mellett olyan meghatározását adja az értelmiségnek, melyet ma is el tudok fogadni: „Az értelmiségi tudás transzkontextuális jelentősége annyit jelent, hogy ez a tudás mintákat kínál, amelyek különböző kontextusokban alkalmazhatóak, érvényességük tehát meghaladja az egyedi szituációt.”

Konrád és Szelényi fontos pontra mutat rá: az értelmiség olyan tudással kell rendelkezzen, melyet a társadalom „orientálására” képes felhasználni, magyarul az értelmiségnek képesnek kell lennie a konkrét egyedi szituációban megragadni az ebből általánosítható tudást, mely a konkrét kontextusokat meghaladó módon mintákat érvényes lehet a társadalom széles rétegei számára.

Igaz, ez bizonyos kiváltságokat is jelent, hiszen az értelmiség „munkája” voltaképpen ennek a tudásnak a megszerzése és alkalmazása. Ugyanakkor nagyobb is a felelőssége, mint a többi rétegnek vagy csoportnak: az értelmiség dolga, persze messze nem kizárólagosan, de alapvetően mégis, hogy azokat az értékeket, melyek egy társadalom, egy nemzet számára érvekkel alátámasztottan egy kívánatos alternatíva irányát jelenthetik, felmutassa, érveljen mellettük, sőt még az is a dolga és felelőssége kéne legyen, hogy megpróbálja megfogalmazni ezen értékek társadalmi realizációjának lehetséges módjait.

Semmiképpen nem gondolom sem elitarisztikusnak, sem messianisztikusnak ezt a koncepciót. Viszont nekem alkalmat ad arra, hogy az autokratia maffiaállam rendszerében végiggondoljam a saját felelősségemet, és az egész értelmiségét; a rendszer-váltás után több mint három évtizeddel mi a szerepünk abban, hogy egy, immár XXI. századi, ám az EU-n belüli diktatúrában élünk, mi az értelmiség szerepe abban, hogy a demokrácia röpke húsz év alatt elvesztette a fékeket és ellensúlyokat, és az autokratia áttörés (Kornai János) után Orbán átvezette az országot a maffiaállam rendszerébe.

Az nem igaz ugyanis, hogy a kétségkívül teljesen impotens ellenzéki pártokon kívül senkinek ne volna felelőssége abban, hogy Orbán fel tudta számolni, méghozzá négyszer kétharmaddal, a demokráciát.

Ebben az írásban nem firtatom sem az „ellenzék” felelősségét, sem a „választók” vélelmezett eljobbgyodásának nagyon is értelmiségi találmányát, már csak azért sem, mert e két szélső csoport (ellenzék kontra választók) nyilvánvaló felelősségéről elég szó esik, annál kevesebb az értelmiség árulásáról. És ha ezzel soha nem fogunk szembenézni, akár a kormány szolgálatába állt „konzervatív” hatalomkiszolgálókról, akár a velük szembeni póluson elhelyezkedő „antikapitalista” baloldalmárokról lett légyen szó, akár a kettő között a valaha a rendszerváltás meghatározó nyelvét beszélő, mára már alig-alig látható és hallható liberális értelmiségről, akkor soha nem is fogjuk megérteni, hogy pontosan mi miért történt.

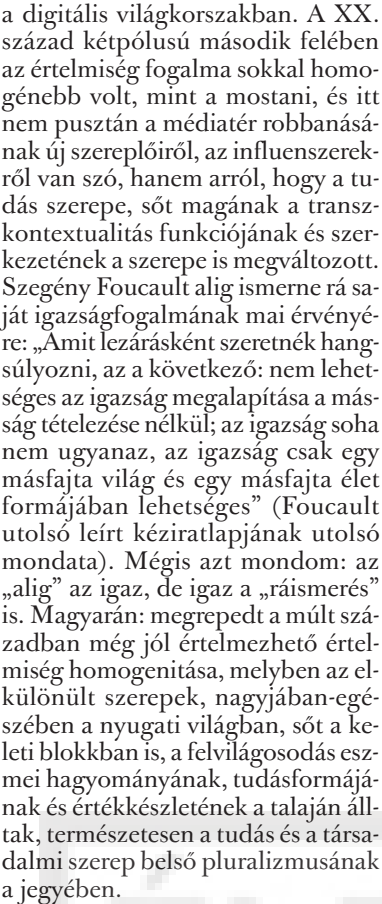
Messzemenően nem független ez a helyzet a hazai értelmiségnek a világtendenciáktól. A populista jobb-oldal egyre jobban nyomuló politikája mögött ott van a magát konzervatívnak becéző, valójában a szélsőjobb-oldal nyelvét beszélő akadémiai értelmiség éppen úgy, mint a woke és a cancel culture világába lassan, de biztosan átigazoló újbaloldali értelmiség és annak mozgalmak és a világban szintén e kettő között még mindig vannak a liberalizmus nyelvén beszélő és értékeiben hívó, de mára súlyukat veszít csoportok, társzések, emberjogi NGO-k. (Szándékosan nem megyek bele a „neoliberális gazdaság-politika” kontra „emberjogi liberalizmus” antinómiába, melyet ugyan szándékosan éleznek mind balról, mind jobbról, de ettől még meggyőződése szerint egy erősen manipulált antinómiáról van szó, amiben ha van is némi igazság, akkor is kívül esik jelen írás keretein.)

Természetesen tisztában vagyok azzal, hogy az értelmiségi tudás szerepe szociológiailag nagyot változott

KARDOS ANDRÁS:

Az értelmiség árulása

„Furcsa az én dolgom ezekkel a politikai versekkel, melyeket sok dühvel, kedvvel írogatok néha, s melyekért mindig lehordanak esztétá barátaim. Ők azt tartják, hogy az ilyen versekkel lefokozom magamat, és meggyöngítem egyéb poézisomnak emberibb és súlyosabb dokumentumait. Nem tehetek róla, hogy érdekel, izgat, foglalkoztat a saját magyarságom s a magyarság együttes kínja, problémája, sorsa. Nem tudom a történeket előkelően, finoman a múltba vagy a jövőbe transzponálni, és mert talán a vers leginkább az erőm, verssel üvöltök bele a politika kakofóniájába. Az effajta részvevést a ma politikai harcaiban legjobb erőnkkel s mindig a fölszabadulni vágyók mellett oly nobilis, de muszáj adónak tartom, mint a milliomosok játékonyságát.” (Ady Endre)

Petőcz András: Négyzetgyök tengeri vihar

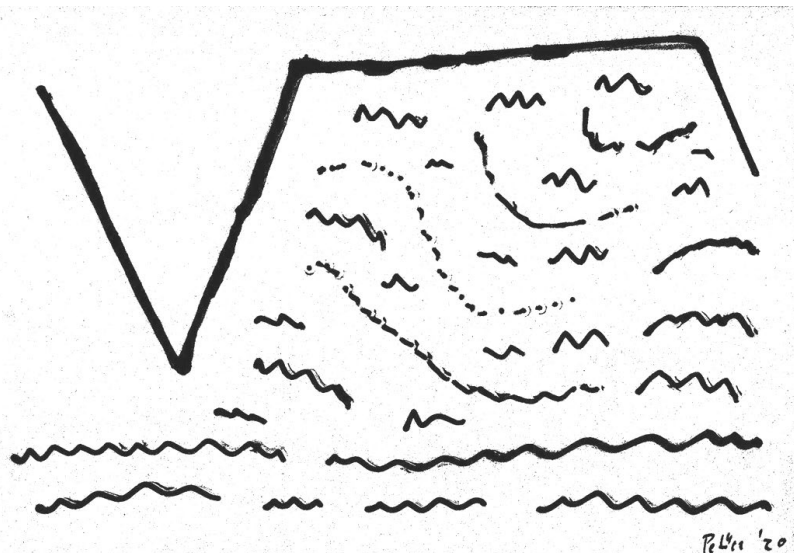
A magyar értelmiségi magatartást '56-ig nézem vissza, szemben Bibó értelmiség-cikkével, mely egészen a Dózsa-féle parasztháborúig hátrál 1947-ben, hogy megértse a magyar értelmiség szakértelmiséggé válásának történelmi akadályait. Nekem most elég, ha azt látjuk, hogy '56-ban a magyar értelmiség jelentős csoportjai a volt sztálinistáktól a népi írókig álltak a demokratikus szocializmus, de akár az oroszok elleni függetlenségi harc oldalára, hogy aztán a forradalom vérbé fojtása után az értelmiség, már a börtönökből kijöve, Kádár látványos alkuajánlatával élve, be rendezkedett a „konszolidáció” morálisán súlyosan meglékelt, de mégiscsak élhetőbb világába. Ezt a társadalmi kompromisszumot az értelmiség éppen úgy megkötötte, mint az állítólag hatalmon lévő proletariátus és a vele szövetséges parasztság.

'68 bukása és az itthoni befagyasztott gazdasági reform kellett ahhoz, hogy a hetvenes évek végén fokozatosan megalakuljon a demokratikus ellenzék, amely, ha kis létszámban is, ha elszigetelten is, de felmondta a „társadalmi szerződést”. Úgy kezdett el beszélni és írni, mintha jogállamban, és nem diktatúrában élne. Még közben voltak, akik, ha nyíltan nem is csatlakoztak, de álnéven írtak mondjuk a *Beszélő*-be, és nagyon sok értelmiségi műhelyben kezdett egyre nagyobb súlya lenni a tényeknek és az igazságnak, a reformértelmiségtől a szakértelmiségig az ideológia primátusa kezdett hátrébb szorulni, és bizony az értelmiségi tudás mint a morális magatartás fedezete immár az ellenállást szolgálta, anélkül természetesen, hogy bárki is bízott volna egy rendszerváltásban.

'56 után, nem számítva most a hatvanas évek gazdasági reformjának illúziójába vetett hitet, a DE megjelenése jelezte azt, hogy a transzkontextuális tudás éppen hogy lehetőséget teremt a diktatúrával történt kiegyezés felmondására. Először csak értelmiségi körökben, később, főleg a Szabad Európa Rádió révén, nagyon sokan értesültek arról, hogy értelmiségi csoportok kezdtek másként gondolkodni és másként magatartani. Természetesen voltak nem értelmiségiek is, akik szamizdatot olvastak, sőt magánlakásokon megemlékeztek a forradalomról, nálunk mégsem volt olyan kapocs az értelmiség és a munkásság között, mint Lengyelországban.

Viszont megjelent az autonóm, jogállami magatartás, a demokratikus ellenzék, mely igenis mintát és mércét jelentett a nyolcvanas években. A hamis kiegyezés felmondását.

A rendszerváltás furcsa helyzetet teremtett az értelmiség számára. Egyfelől a diktatúra tabusított nyelve fel-

Petőcz András: Négyzetgyök tengeri vihar

szabadul: már a nyilvánosságban mondhatnánk azt, amit akarsz. Másrészt a világképek és törzsi alapok szervezte pártok vezérkarában is hirtelen értelmiségiek ülnek, hogy aztán a választások után mindjárt politikusok legyenek. Harmadszor: az addigi kis törzsi háborúk, mondjuk a népiesek és a demokratikus ellenzék közötti törésvonal, hirtelen szakadékká mélyülnek; a közös ellenfél eltűnt, a nyelv kiszabadult, és az „igazság” azonnal pártoskodást és fokozatosan ellenségeskedést szült. Érdekes, hogy Babits híres tanulmányában, már 1927-ben ezt mondja az „írástudók árulásáról”: „Akinék az Igazság a fontos, egyenként vonja vizsgálat alá az elveket, s egyiket elfogadja, a másikat elveti, de aszerint, amint igaznak vagy hamisnak tetszenek előtte. De a modern írástudónak nem az Igazság a fontos, hanem a »világnézet«: vagyis a harc, a párt. A Kor ezt kiáltja: – Színt kell vallani egyik vagy másik világnézet mellett!”

Bizonyos mértékig '90-ben is erről van szó. A nagy Igazságot, a diktatúra eltüntetését elintézte a váltás: ami maradt, az a pártok és a „világnézetek” igazsága. Csakhogy: a halálszléből kellett ismét halat kreálni. A szocialista egypártrendszerű diktatúrából polgári demokráciát. A halálszlé már bűdös volt, de hogy lesz ebből úszkáló, egészséges harcra? A rendszerváltás alapnyelve és alapértéke az antikommunista liberális nyelv, az emberi jogok nyelve, a szabadság mint alapérték, a méltóság, a kontroll, a pluralizmus. A részben politikussá vált értelmiségiek, részben a pártok értelmiségi holdudvara, öldöklő versenybe kezdtek a tét a hatalom megtartása és/vagy megszerzése, másfelől az intézmények megalapítása és demokratikus tartalommal megtöltése.

Bizonyos mértékig '90-ben is erről van szó. A nagy Igazságot, a diktatúra eltüntetését elintézte a váltás: ami maradt, az a pártok és a „világnézetek” igazsága. Csakhogy: a halálszléből kellett ismét halat kreálni. A szocialista egypártrendszerű diktatúrából polgári demokráciát. A halálszlé már bűdös volt, de hogy lesz ebből úszkáló, egészséges harcra? A rendszerváltás alapnyelve és alapértéke az antikommunista liberális nyelv, az emberi jogok nyelve, a szabadság mint alapérték, a méltóság, a kontroll, a pluralizmus. A részben politikussá vált értelmiségiek, részben a pártok értelmiségi holdudvara, öldöklő versenybe kezdtek a tét a hatalom megtartása és/vagy megszerzése, másfelől az intézmények megalapítása és demokratikus tartalommal megtöltése.

Bizonyos mértékig '90-ben is erről van szó. A nagy Igazságot, a diktatúra eltüntetését elintézte a váltás: ami maradt, az a pártok és a „világnézetek” igazsága. Csakhogy: a halálszléből kellett ismét halat kreálni. A szocialista egypártrendszerű diktatúrából polgári demokráciát. A halálszlé már bűdös volt, de hogy lesz ebből úszkáló, egészséges harcra? A rendszerváltás alapnyelve és alapértéke az antikommunista liberális nyelv, az emberi jogok nyelve, a szabadság mint alapérték, a méltóság, a kontroll, a pluralizmus. A részben politikussá vált értelmiségiek, részben a pártok értelmiségi holdudvara, öldöklő versenybe kezdtek a tét a hatalom megtartása és/vagy megszerzése, másfelől az intézmények megalapítása és demokratikus tartalommal megtöltése.

Bizonyos mértékig '90-ben is erről van szó. A nagy Igazságot, a diktatúra eltüntetését elintézte a váltás: ami maradt, az a pártok és a „világnézetek” igazsága. Csakhogy: a halálszléből kellett ismét halat kreálni. A szocialista egypártrendszerű diktatúrából polgári demokráciát. A halálszlé már bűdös volt, de hogy lesz ebből úszkáló, egészséges harcra? A rendszerváltás alapnyelve és alapértéke az antikommunista liberális nyelv, az emberi jogok nyelve, a szabadság mint alapérték, a méltóság, a kontroll, a pluralizmus. A részben politikussá vált értelmiségiek, részben a pártok értelmiségi holdudvara, öldöklő versenybe kezdtek a tét a hatalom megtartása és/vagy megszerzése, másfelől az intézmények megalapítása és demokratikus tartalommal megtöltése.

Petőcz András: Négyzetgyök tengeri vihar

Bizonyos mértékig '90-ben is erről van szó. A nagy Igazságot, a diktatúra eltüntetését elintézte a váltás: ami maradt, az a pártok és a „világnézetek” igazsága. Csakhogy: a halálszléből kellett ismét halat kreálni. A szocialista egypártrendszerű diktatúrából polgári demokráciát. A halálszlé már bűdös volt, de hogy lesz ebből úszkáló, egészséges harcra? A rendszerváltás alapnyelve és alapértéke az antikommunista liberális nyelv, az emberi jogok nyelve, a szabadság mint alapérték, a méltóság, a kontroll, a pluralizmus. A részben politikussá vált értelmiségiek, részben a pártok értelmiségi holdudvara, öldöklő versenybe kezdtek a tét a hatalom megtartása és/vagy megszerzése, másfelől az intézmények megalapítása és demokratikus tartalommal megtöltése.

Bizonyos mértékig '90-ben is erről van szó. A nagy Igazságot, a diktatúra eltüntetését elintézte a váltás: ami maradt, az a pártok és a „világnézetek” igazsága. Csakhogy: a halálszléből kellett ismét halat kreálni. A szocialista egypártrendszerű diktatúrából polgári demokráciát. A halálszlé már bűdös volt, de hogy lesz ebből úszkáló, egészséges harcra? A rendszerváltás alapnyelve és alapértéke az antikommunista liberális nyelv, az emberi jogok nyelve, a szabadság mint alapérték, a méltóság, a kontroll, a pluralizmus. A részben politikussá vált értelmiségiek, részben a pártok értelmiségi holdudvara, öldöklő versenybe kezdtek a tét a hatalom megtartása és/vagy megszerzése, másfelől az intézmények megalapítása és demokratikus tartalommal megtöltése.

Bizonyos mértékig '90-ben is erről van szó. A nagy Igazságot, a diktatúra eltüntetését elintézte a váltás: ami maradt, az a pártok és a „világnézetek” igazsága. Csakhogy: a halálszléből kellett ismét halat kreálni. A szocialista egypártrendszerű diktatúrából polgári demokráciát. A halálszlé már bűdös volt, de hogy lesz ebből úszkáló, egészséges harcra? A rendszerváltás alapnyelve és alapértéke az antikommunista liberális nyelv, az emberi jogok nyelve, a szabadság mint alapérték, a méltóság, a kontroll, a pluralizmus. A részben politikussá vált értelmiségiek, részben a pártok értelmiségi holdudvara, öldöklő versenybe kezdtek a tét a hatalom megtartása és/vagy megszerzése, másfelől az intézmények megalapítása és demokratikus tartalommal megtöltése.

Bizonyos mértékig '90-ben is erről van szó. A nagy Igazságot, a diktatúra eltüntetését elintézte a váltás: ami maradt, az a pártok és a „világnézetek” igazsága. Csakhogy: a halálszléből kellett ismét halat kreálni. A szocialista egypártrendszerű diktatúrából polgári demokráciát. A halálszlé már bűdös volt, de hogy lesz ebből úszkáló, egészséges harcra? A rendszerváltás alapnyelve és alapértéke az antikommunista liberális nyelv, az emberi jogok nyelve, a szabadság mint alapérték, a méltóság, a kontroll, a pluralizmus. A részben politikussá vált értelmiségiek, részben a pártok értelmiségi holdudvara, öldöklő versenybe kezdtek a tét a hatalom megtartása és/vagy megszerzése, másfelől az intézmények megalapítása és demokratikus tartalommal megtöltése.

nem lehet készen talált ötletekkel és magatartásmintákkal megoldani. Azt hittük, hogy mindenki azt a nyelvet beszéli, mint mi, evidens, hogy az ellenzék és a hatalom fair küzdelmet folytat, a nép pedig becsületszóra elhiszi a kerekasztal értelmiségi lovagjainak, hogy neki is a kapitalizmus és a polgári demokrácia az otthonos az új világban. Az értelmiség, mely a pártok mentén már folyamatosan ellentáborokra szakadt, nem vette észre, amit pedig évtizedekkel korábban Castoriadis, sőt a minap elhunyt barátunk, Vajda Mihály is mondott: demokratikus készségek és magatartásformák nélkül, demokratikus hagyományok nélkül egy közösség, egy nemzet nem tud átsétálni a diktatúra fojtogató világából a demokrácia szabad levegőjére. Ugyanis a kádárizmus biztonságot jelentett a népnek, munkát, lakást, kiszámítható életet. Az új világ, a spontán privatizáció hatalmas munkanélküliséget és bizonytalanságot hozott egyfelől, másfelől az intézmények demokratizmusa nem szavatolta a benne tevékenykedők demokratizmusát. Az értelmiség meg azt hitte, benne magam is, hogy a nagygyűlések lángoló szavai, a sajtószabadság, az utazás szabadsága szavatolja majd a nép számára az új világ szeretetét. Ezt a szakaszt a meg nem gondolt gondolat szakaszának nevezem, de már ott van a homlokzat mögött a szétszakadt értelmiség még csak látens árulása: a tudás és a gondolat nem az igazi nehézségre, a demokrácia harcájának megteremtésére irányult, hanem egyfelől a másik elleni gyűlölet nyelvi találmányaira (gondoljunk Csúrka fellépésére), másfelől a pártvagyonok felhalmozására, harmadszor nem a lehetséges igazságok és értékek harmonikus vitatérének létrehozására, hanem a „törzsi igazság” védelmére. A szabadság ügyének árulása ekkor még látens, maga az értelmiség komolyan gondolja, hogy van transzkontextuális tudása a szabadság világáról, anélkül hogy mindent újravizsgálja, a szociális kérdésektől a nemzet sorskérdéseiig. Ehelyett mindenki elővette a múltból dédelgetett sérelmeit és értékeit, így lett Trianon az egyik, '44 a másik tábor összérlme, illetve folyt a marakodás '56 kihez rendelkezéért. A liberális SZDSZ '90-ben közel egymillió szavazatot kapott, elsősorban azért, mert ennek a pártnak volt a legerősebb az antikommunizmusa. A választások után egy belső felmérés azt mutatta, hogy a több mint harmincezer tagság a gazdasági és az emberjogi liberalizmus alapértékeit csak 5 százalékból vallotta magának. Ez a példa szemléletesen mutatja, hogy a liberális szabadságértékek transzkontextuális tudása és ismerete megmaradt értelmiségi belügynek, vagyis kontextuálisnak. A másik oldal, a népi értelmiség meg azt nem vette észre, hogy ugyan Trianon sérelmével fel lehet szakítani sebeket, de itt vége is a hatásnak: a szociális bizonytalanság, a magyarság múltja ide vagy oda, nagyon megbuktatta '94-ben az MDF-et, és persze benne a népi értelmiségről is ítéletet mondott.

A második szakaszban az értelmiség egy ideig megmutatta technokrata arcát, ezzel visszajött az a szocialista értelmiség, mely a nyolcvanas években már látta, hogy a piac és a demokrácia világa nélkül a reformszakzszerűség nem megy semmire. Nem is ment. Ebben a szakaszban elindul a rendszerváltás liberális nyelvének szétoszlása, aztán '98 után, a liberálisból immár kereszténydemokratává átöltözött Orbán alatt mind a két oldal értelmisége valójában elbizonytalanodott abban, hogy kiket milyen világgép, érték, nyelv vezérel.

(Folytatás a 6. oldalon)

(Folytatás az 5. oldalról)

Orbán észrevette, igaz, ekkor még csak a felpályán, hogy a hatalmat csak is egy új nyelv és új érzelmvilág alapozhatja meg: a látszatzdemokrácia fügefalevele mögött lázasan folyt a hatalom-, nyelv- és vagyonkoncentráció, de még ez sem volt elég. Pont azért nem, mert még nem volt övék minden: a sajtó, a tv, a lapok, így aztán a kiépülő „új tudás”, mely a félelemre, a gyűlöletre, a „megvédelek téged” érzetére, a „nagy vagy kis magyar” kuruckodására épít, nos, mindez még nem volt készen.

A nem Fidesz tájéki értelmiség egyrészt döbbenten nézett, nem csupán a nyelvét kezdte elveszíteni, hanem a világértelmezését is. Mikor Orbán bejelentette, hogy a haza nem lehet ellenzékben, mindezt ugye a vereség után, az értelmiség inkább már csak arra koncentrált, és ezt nevezem az árulás már részlegesen látszódo szakaszának, ne legyen látható, hogy az értelmiség valójában elvesztette a transzkontextuális tudását, nemhogy még mintát adhatott volna a lassan teljesen begubózó társadalomnak. Azt hittük, hogy az értelmiség mentheti az irháját, mintegy felmentést kap agytornából, nem köll néki értenie a világot, csak a látszatra vigyázzon: nehogy mindez kiderüljön. Szépen mutatja ezt a szárszói találkozó befelé forduló önbizalomgyúrása: a „háborgok, tehát vagyok” paroxizmusa, holott valójában nem volt, azaz mint értelmiség nem volt, pusztán a szerep látszatát alakította. Csak éppen nem tudta a darab szövegét, de ezt eltitkolta, hogy a felszínén tartsa magát.

Nem sikerült.

*

2006 után pontosan lehetett tudni, hogy nem csupán Orbán világa jön, de azt is, hogy, leegyszerűsítem, a csetló-botló polgári demokráciát Orbán le fogja váltani. Persze azt nem lehetett látni, hogy pontosan milyen diktatúra épül itt ki, de azt igen, hogy Orbán tanult 2002-ből. Elég volt a demokratikus játszadozásból, köké-mény hatalomkoncentráció, vagyonkoncentráció és sajtókoncentráció kell, egyszóval az EU-tagság miatt megőrzendő demokratikus leplek alatt diktatúra, önkényuralom kell ahhoz, hogy leválthatatlan legyen a rendszer. Magyar Bálint már 2001-ben megírta, hogy a Fidesz szervezett felvilágot épít ki. És a tudásban és moráljában megroppant értelmiség úgy csinált, mintha nem lenne észrevehető: a rendszerváltás vonata szép lassan be fog gördülni az Autokrácia-Maffiaállam nevű állomásra. Emlékszem rá, hogy mikor az Orbánt verő Medgyessy, beváltva populista ígértét, 50 százalékos béremelést rendelt el, egy nálam felkészültebb közgazdásztól megkérdeztem, kibírja-e ezt a költségvetés. „Nem, de muszáj” – hangzott a válasz. Nem itt dőlt el végleg, hogy Orbán előbb-utóbb maffiaállamot épít ki a demokrácia romjain, de az igen-

is már 2006-ra eldőlt, hogy az értelmiség elvesztette minden szerepét. Volt, aki a készülődő diktatúra kiszolgálója lett, de a többség, az általános iskolai tanártól az egyetemi tanárig, a mérnöktől a levéltárosig, a filozófustól a filmrendezőig, mindenki nagy hirtelen elkezdte építeni a visszavonulás kicsiny szigeteit, abban a naiv reményben, hogy ahogyan Kádárék nagyjából békén hagyták az értelmiség intézményeit, majd ezután is így lesz.

Nem így lett.

Az autokrácia áttörése után Orbán gát nélkül építette ki a maffiaállamot, gát nélkül uralta immár milliók nyelvét és lelkét, az értelmiség pedig felvette a kezét. Sosem fogom elfelejteni, hogy mikor az MTA szétverése volt soron, elmentem egy gyűlésre, ahol mindenki pontosan tudta, hogy szétverik az Akadémiát. Midőn az egyezkedés és a tárgyalásos megoldás mikéntjéről volt szó, felszólamtam, és azt mondtam, igaz, nekem könnyű volt, az én munkahelyemet már beszántotta a maffiaállam, szóval azt mondtam, hogy ha az MTA kutatói nem politikai harcot és ellenállást folytatnak, hanem szakegyeztetnek, akkor kódolva van a totális vereség. Az MTA egyik akkori vezetője csak ennyit válaszolt: „Az Akadémia nem politizál.”

Körülbelül ekkor jöttem tisztába azzal, magamat is beleértve, hogy az értelmiség gyávaságból, tudatlanságból, naivitásból,csodavárásból, egzisztenciális okokból, a jóisten tudja, miből, de talán leginkább félelemből, elárulta a rendszerváltás ügyét.

Az egyetlen elmélet, mely a szabadság és a liberális értékek mentén, ennek a bűnöző államnak, a maffiaállamnak, sőt az egész posztkommunista világnak átfogó megértésére született valódi kísérlet, a Magyar Bálinté, aki Madlovics Bálinttal együtt vállalta, hogy legalább enyhít valamit az értelmiség szegényén: átlaluk pontosan tudható, hogy mivé lett a rendszerváltás, és, ezt már én teszem hozzá, hogy az értelmiségnek, és nem csupán nálunk, de itt kiemelten, hatalmas felelőssége van abban, hogy még csak meg sem merte érteni, „miért hagytuk, hogy így legyen”. A Magyaréval rivális rendszerelméletek, az illiberális demokráciától, a hibrid rendszertől a választásos autokrácián át a fasiszta mutánsig, mind megannyi elvetélt kísérlet volt az orbáni diktatúra megértésére. És ezen elméletek között, noha akad bátor, bár téves elmélet, mint Ungváry Rudolf fasiszta mutáns teóriája, a legtöbb koncepció sajnos annak a jegyében született, hogy valamely módon legitimálja a diktatúrát. És ehhez járult még a baloldal, legfőképpen Tamás Gáspár Miklós apokaliptikus antikapitalizmusa, mely persze nem legitimálta a diktatúrát, de valódi alternatíva és magyarázat nélkül hagyta a baloldali kritikát. (És ezen az sem változtat, hogy személyesen én nagyon szerettem szegény Gazsit.) Mára pedig ez az antikapitalista rendszerkritika schifféri mélységekbe zuhant.

Tetszik vagy sem: részesei vagyunk, nyilván nem egyenlően porciózva, de ez mindegy végül is, az írástudók árulásának.

SZÉKY JÁNOS:

A Nap meg a bolygói

Múlt csütörtökön, a nap vége felé Orbán Viktor mellőzte a szokásos műparaszti és áljózan bölcsességeket, és ordított egyet a Facebookon: „Nekem is van öt gyermekem és hat unokám, ha valakik hozzányúlnának, akkor az első gondolatom, hogy félbe kell őket hasítani, vagy miszlikbe kell vágni, ezért egyértelmű helyzetet kell teremteni.” Ezen a sajtós nyelvezeten egy közjogi lépést indokolt: „A kormány nevében benyújtottam egy alkotmánymódosítást, amely lehetetlenné teszi, hogy kiskorú gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmény esetén az elkövető kegyelmet kaphasson.”

A köztársasági elnök kegyelmi jogának miniszterelnöki öletből fakadó korlátozása – mármint hogy továbbra is adhat kegyelmet belátása szerint, egy bizonyos bűncselekmény-kategóriát kivéve – nem a helyzet tisztázása. Hanem jogi abszurdum az alkotmányba emelve. Ilyen a világon nincs, de hát ez a magyar rendszer: ha Orbán Viktornak csütörtökön eszébe jut valami, akkor a parlament haptákba vágja magát, és prontó megvalósítja az ötletet, nem ám úgy, mint a svéd NATO-csatlakozást.

A Napminiszterelnök kinyilatkoztatása annyiban tényleg „egyértelmű”, hogy az érintettek nem értették félre a parancsot, merthogy az volt: Novák köztársasági elnök hazarepült Dohából, és lemondott. (Sajátosan csengett videóvezeklése végén a hagyományos protestáns *Miatyánk*ból elrebegett sor: „mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség” – kié is itt az ország, kié minden hatalom, és kit illet meg itt egyedül *[solí]* a dicsőség?!)

Majd nyomban bejelentette lemondását Varga Judit is, aki a kegyelmi kérvényt aláírva átküldte az Elnöki Hivatalnak, majd ellenjegyezte, s addig a pillanatig a Fidesz EP-listavezetője volt. Végül Varga Judit elvált férje közölte, hogy lemond mindkét állami funkciójáról és az MBH Bank Nyrt.-ben viselt felügyelőbizottsági tagságáról, mert „[el]g perég sem akarok olyan rendszer részese lenni, amelyben az igazi felelősök nők szoknyája mögé bújnak, ahol Tónik, Ádámok és Barbarák vígan röhöghetnek a markukba”. De ha nem akar, akkor eddig mért volt részese?

A válaszféleség abból a hosszú interjúból derül ki, amit rögtön ezután adott Gulyás Mártonnak a *Partizán* YouTube-csatornán. A rendszerben Magyar Péter kételyek nélkül hisz, meggyőződése ugyanis, hogy „szükség van egy polgári Magyarországra, egy szuverén Magyarországra”. Úgy tudja tehát, hogy a mindörökké, ámen, fennálló egyedüli dicsőséges hatalom, *aki* módszeresen törekszik az autonóm városi középosztály, szebbik nevén polgárság gyengítésére és középtávú megszüntetésére, polgári Magyarországot akar. És hogy aki a világ csúfjára Moszkva szolgájaként, Peking alvállalkozójaként cselekszik, azt komolyan érdekli a magyar szuverenitás. Már-már vallásos ez a kultusz: Magyar Péter megfogalmazása szerint a miniszterelnök a Fidesz naprendszerében a Nap, s a kicsi politikusbolygók körülötte keringenek.

A gonosz szellem ebben az univerzumban Rogán Antal, akinek „túl sok a hatalma”, bár „senki olyan jól nem végzi ezt, mint ő”. Magyar Péter sejtlemesen cölözgat arra, hogy a gonosz és kapzsi, ám hatékony machinátor állhat a lemondatások mögött – szerinte négy, eddig nem kizezhető Orbán-utódjelölt volt, ebből most kettő kiesett, marad az ő Gulyás Gergely barátja és Szijjártó. Jaj nekünk, ha ők kerülnek döntési helyzetbe.

A Rogán elleni kirohanásokban kevés volt az újdonság. Messzi-messzi barlangban kellett eddig élnie annak, aki nem tudja, hogy *a*) a ma-

gyar kormányzati politika nagyrészt feloldódik a propagandában, *b*) hogy Rogán Antal a propagandagyár feje, *c*) hogy a Nemzeti Információs Központ nevű szuper-titkosszolgálat neki juttatásával aránytalanul megerősödött (ugyan ki döntött minderről?), és *d*) hogy egy végtelenül cinikus ember. Azt én teszem hozzá, hogy a titkosszolgálatok és az állami dezinformációs gépezet fúziója: orosz modell. Nem titok továbbá, hogy gyerekeink „egy családi részvénytársaságban” nőnek föl, amint azt Magyar Bálint és Madlovics Bálint tudományos alapossággal kimutatja *A posztkommunista rendszerek anatómiájában*. Csakhogy ez a család az ő szavukkal Orbán fogadott politikai családjá. Rogán éppen úgy az ő kliensük, mint (eddig) Magyar Péter. Amikor az utóbbi nekszegezi a kérdést Tiborcz Istvánnak: „Mi a titkod?”, első reflexünk a kacaj, s a fentebb részletezett naiv hit ismeretében nem vagyunk száz százalékgig biztosak abban, hogy a posztoló iróniának szánja.

Ami például újdonság és bennfentes infó: az exférj elmeséli, hogy amikor a Schadl-ügy kirobbant, Varga Judit kezdeményezte Völner államtitkár leváltását, csak a miniszterelnök nem hagyta. Varga Juditnak ez természetesen nem volt elég, hogy lemondjon. Amikor Orbánék megvették a Pegasus kémprogramot, amit ellenzéki, független és nem egészen megbízható kormányoldali emberek megfigyelésére használtak diktatúrák módjára, szoltak Varga Juditnak, hogy ne foglalkozzon az ügygel, úgyhogy a titkos nyomozásokat a más ügyben sáros Völner hagyja jóvá. Varga Juditnak a szakmai-politikai megaláztatás, hatáskörének otromba csorbítása nem okozott sem önérzeti, sem lelkiismereti problémát. Természetesen nem mondott le. Majd elvállalta az EP-lista vezetőset.

Magyar Péter erőteljes szavakkal ábrázolja, milyen szorosan ellenőrizi Rogán-„Richelieu” a kormányzati emberek minden megszólalását, csak azt nem említi, hogy Varga Juditét is ő irányította. Február 9-ig (ez a múlt péntek) nem lehetett úgy ki nyitni például az X-et, leánykori nevén Twitter, hogy ne jöjjön szembe *Judit Varga* felhasználó (bemutakozása szerint: „Mother, Warrior, Hungarian”, *anya, harcos, magyar*) valamilyen aljas ostobasága, amit a nemzetközi olvasóközönség számára angolra fordítottak. Szuverenitás így, az EU-bürokráciát fogva tartó NGO-k úgy, brüsszeli zsarolás amúgy. A Rogán-gyár termékei minden mennyiségben. Ha listavezető marad, ezt képviselte volna az Európai Parlamentben, szemben Európával. Most majd más fogja.

Arra a kérdésre, hogy akkor kinek a fejében született meg a kegyelmi kérvény gondolata, s ki adta be a kérvényt, Magyar Péter nem ad egyenes választ, csak anyagi tekintettel néz, és anekdotázik. Balog püspök visszautasítja, hogy ő lett volna a felelős, bár elismeri, hogy támogatta a kegyelem megadását. Marad a homály, a görcsös titkolózás, mint oly sok minden másban, amiben nem kéne. Ez egy ilyen ország, hozzászoktunk. Mint a pozsonyi *Napunk* írja, Zuzana Čaputová szlovák elnök minden kegyelmi döntése nyilvános, és indoklással együtt bárki elolvashatja. Miért nem lehetséges ez nálunk? Nem is fárasztjuk magunkat a válasszal.

Van tanulság mindebből? A viszonylag fiatal orbánistáknak, akár megbuktak most, akár nem, édeskevé. Magyar Péter azt sem veszi észre, hogy a Fidesz mint hagyományos értelemben vett párt gyakorlatilag már nem létezik – nem lévén képvisleti demokrácia, csak az a szerepe, hogy a Várszínházban székelő hatalmi központ hajtószíja legyen.

Az ellenzék szintén nagyon nehezen tanul. Hadházy Ákos egy hosz-

szú Facebook-posztján kívül nem láttam olyan megnyilatkozást, amely szerint itt a rendszer volna a lényeg, és „a lemondásoktól a rendszer nem fog megroggyanni”. Még a köztársasági elnök és az EP-listavezető is feláldozható, „valójában mindenki lecserélhető, kivéve a legfőbb Főnököt”. Az országházi felszólalások és a leváltásukért tartott tüntetések végül is fölöslegesk voltak, mert ha valaki Orbánnak kényelmetlen vagy veszélyes, attól megszabadul. És azt, hogy kicsoda kényelmetlen neki, nem az ellenzéki politikusok, nem is az utcai tüntetések döntenek el.

Eddig is tudni lehetett, minden látványos botrány nélkül, hogy a magyar kormányzat morálisan a velejéig rohadt, s a munkásai az idő egyik felében hazudoznak, a másik felében ostobán és aljasul cselekszenek. Tárgyilagosan nézve az eltelt hét tanulsága nem több, mint hogy bebizonyosodott: ez a rendszer képtelen hibátlanul működni, sőt maga termeli ki a hibáit.

1. Bárhogyan szűkítik is a szabad sajtó mozgáskörét, és bármennyire igyekeznek átvenni az uralmat minden kommunikációs platformon az országos tévéktől az utcai plakátokon át a TikTokig, pontosan azért, mert a közösségi média globális és államilag majdnem cenzúrázhatatlan, nem lehet megakadályozni, hogy egy fontos hír tömegekhez jusson el. Jelen esetben a *444.hu* cikke óta nyolc nap telt el a lemondásokig. Nem lehet minden disznóságot a végtelenségig eltitkolni.

2. Az emberek átlagosan se nem okosak, se nem buták, azaz a világ eseményeiből nem lehet kizárni azt, hogy nem mérik fel matematikai pontossággal lépéseik következményeit. A tavaly áprilisi kegyelemről valószínűleg senki sem tudna, ha a bicskei igazgatóhelyettes ügyvédje nem túlbuzog, és a kegyelmi kérvénnyel párhuzamosan nem próbálja harmadfokon is megtámadni a börtönbüntetést. Így aztán a kegyelemnek nyoma marad a nyilvánosan hozzáférhető bírósági iratokban. Az ilyen baklövés nem kizárható.

3. A közvélemény, de még a politikai elit ellenzéki része sem ugrott volna talán ilyen dühödtén a pedofil bűnözőt fedező helyettesnek adott kegyelem megkésétt hírére, ha a politikai hatalom nem folytat évek óta dühödt propagandát azért, hogy a pedofilíát összemossa a meleg kisebbség jogegyenlőségi ügyével, ott is gyermekbántalmazást orrontva, ahol nincs. A hazug propaganda visszaüthet.

De pár ember bukásától, avagy más orbánistákra való lecserélésétől nem gyengül meg a rendszer. Nem is változik.

Egy barátomat az eset Pozsgay Imre történetére emlékeztette. A nyolcvanas évek második felében igen népszerű politikus valójában nem akart rendszert váltani, sem többpártrendszert, sem szabad piacgazdaságot bevezetni, viszont úgy vélte, kijár neki a Párt vezetése a múlt emberével, Grósz Károllyal szemben. Ezért meglepetésszerűen bejelentette, hogy ötvenhat nem ellenforradalom volt, hanem „népfölkelés”. Ami hazugság, valamint ostobaság, a népfelkelés más dolog, ráadásul – amit a publikum nem tudhatott – Pozsgay a Központi Bizottság ülésén „elfogadhatatlannak” nevezte a forradalom kifejezést. A nagyközönség számára mégis jelzés volt ez, hogy itt megváltozott valami. Csak éppen nem volt feltétlenül üdvös a hatása, mert megerősítette azt a tévképzetet, hogy a rendszer megváltozásának a lényege az ötvenhathoz fűződő viszony megváltozása. Tény, hogy nagy átalakulást katalizált. Amit mára nem volt nehéz visszafordítani. A csuda tudja, hogyan emlékszünk majd erre a mostani esetre harmincöt év múlva. Emlékszünk-e még egyáltalán?